

НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ ЖУРНАЛІСТИКИ

Горбенко Г.В.,

директор Інституту журналістики
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук, доцент
Ел. пошта: h.horbenko@kubg.edu.ua

Halyna Horbenko,

PhD (Pedagogical Sciences), Associate Professor,
Director of the Institute of Journalism
Borys Grinchenko Kyiv University
Email: h.horbenko@kubg.edu.ua
ORCID iD 0000-0002-5029-0267

Іващенко В.Л.,

професор кафедри видавничої справи
Інституту журналістики
Київського університету імені Бориса Грінченка,
доктор філологічних наук,
старший науковий співробітник
Ел. пошта: v.ivashchenko@kubg.edu.ua

Victoriia Ivashchenko,

Doctor of Sciences (Philology), Senior Researcher,
Professor of the Department of Publishing Studies
Institute of Journalism
Borys Grinchenko Kyiv University
Email: o.voskoboinikova-huzieva@kubg.edu.ua
ORCID iD 0000-0002-8044-4116

УДК 378.4.091:[004.032.6:005.336.2]

DOI: 10.28925/2524-2644.2020.1.17

МЕДІАЗНАВЧІ СТУДІЇ В НАУКОВОМУ ТА ОСВІТНЬОМУ ДИСКУРСАХ: У ПОШУКАХ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ОБ'ЄКТА

MEDIA STUDIES IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL DISCOURSES: IN SEARCH OF A RESEARCH OBJECT

У 2019 р. Інститут журналістики Київського університету імені Бориса Грінченка розпочав роботу над новою дослідницькою темою «Медіазнавчі студії в науковому та освітньому дискурсах» (2019–2024 рр.), **актуальність** якої зумовлена: 1) потребою формування в українському науковому дискурсі нового напрямку — медіазнавства, що перебуває в процесі пошуку свого дослідницького об'єкта, окреслення меж галузі, формулювання теоретичних положень, визначення практичних сфер застосування, утвердження власної метамови та методології; 2) необхідністю поєднання в освітньому процесі теорії медіазнавства й медійної практики; 3) загальною тенденцією до здійснення міждисциплінарних і міжгалузевих комплексних досліджень; 4) відсутністю в українському науковому дискурсі не лише спеціальних праць, присвячених становленню медіазнавства як однієї з наймолодших галузей науки, а й узагальнювальних теоретичних розвідок із типології медіазнавчих дисциплін, які у викладацькій практиці вже не один рік поспіль заявляють про себе, що дає підстави для формування

типологічного медіазнавства. Свідченням цього є, наприклад, такий перелік навчальних дисциплін в Інституті журналістики: «Медіакультура», «Медіаосвіта», «Медіаполітика», «Медіаправо», «Медіапсихологія», «Медіаменеджмент та медіамаркетинг», «Медіаекономіка», «Медіапланування», «Медіаконсалтинг», «Медіаполітика та інформаційна безпека», «Медіаправо та захист інтелектуальної власності», «Медіапланування та медіапрогнозування», «Медіарілейшинз» та ін. (інформація станом на грудень 2019 р.).

Пошук в українських словниках титульного терміна на позначення медіанауки засвідчує відсутність його лексикографічної фіксації, а отже, відсутність на рівні узусу професійної спільноти чіткого розуміння не лише обсягу самого поняття «медіазнавство», а й дослідницького об'єкта (дослідницьких об'єктів) галузі. Тому розбудова теоретико-методологічних засад медіазнавчих студій в українському науковому дискурсі вимагає насамперед ознайомлення з працями відомих канадських (М. Маклуен, Г. Енніс), американських (П. Левінсон,

Н. Хомський, Н. Негропonte, Дж. Фіске), німецьких (З. Зелінські, Л. Енгель), французьких (А. Моль, Гі Дебор, Е. Бевор, Р. Дебре) та ін. медіазнавців і медіологів.

У цьому аспекті бракує також зіставних аналітичних оглядів про впровадження медіадосліджень і медійної практики в освітній процес України та зарубіжжя. В українському освітньому дискурсі поки що немає спеціально розроблених навчальних програм із теорії медіазнавства, які системно розкрили б специфіку цієї галузі людської діяльності, наприклад, у форматі навчального курсу «Вступ до медіазнавства». У цьому сенсі привертає увагу вивчення світової практики організації освітнього процесу, спрямованого на впровадження медіазнавчих студій і медіапрактик у закордонних закладах вищої освіти, де передбачено: 1) створення міждисциплінарних структурних підрозділів — кафедр, центрів, інститутів/факультетів медіадосліджень, [науково-дослідних] медіалабораторій, у яких можна було б реалізувати креативні проекти, спрямовані на зближення технологій, мультимедіа, науки, мистецтва та дизайну, напр.: *Media Studies Faculty* в Корнелльському університеті (США); *NETlab New Media Research Lab* в Університеті Анкари (Туреччина) та ін.; 2) блоки навчальних дисциплін із медіазнавства, напр.: *Media Studies Minor Courses*, *Media Studies Major Courses* в Університеті Тулси (США); 3) освітні бакалаврські та магістерські програми з медіадосліджень, напр.: *Undergraduate Media Studies Programs — “Anthropology & Media”, “Promotional Media”, “Media & Communications”, “Media & Sociology”* у Лондонському університеті Голдсмітс (Велика Британія); *Postgraduate Programs in Media Studies — “Masters in Media, Culture and Society”* в Університеті Еразма Роттердамського (Нідерланди) та ін.; 4) відкриття аспірантури за дослідницькими програмами з медіанауки, напр.: *Research Degrees: Media Studies — PhD in Media and Film Studies* у Лондонському університеті SOAS (Велика Британія); 5) розроблення спеціалізованих курсів для студентів, які хочуть отримати нові медіазнавчі професії (напр.: викладача-медіазнавця, медіафахівця, консультанта/тренера з навчальних медіа і технологій, дизайнера та розробника вебосвітнього й навчального середовища тощо), або викладачів, які прагнуть підвищити свій кваліфікаційний рівень медіазнавця (напр., як технічні експерти з використання широкого спектра медіа й технологій в аудиторіях) та ін.

Щодо методології сучасної медіанауки як мультидисциплінарної галузі знань, то вона

передбачає комплексне використання методів і прийомів тих дисциплін, які її формують. У цьому сенсі важливо враховувати кореляцію між медіазнавством та медіологією в аспекті розрізнення власне теорії, вчення та методології.

Особливої уваги вимагає проблема непорядкованості системи термінів на позначення дій, предметів, ознак, явищ, феноменів тощо, пов'язаних із медіа, а отже, й відсутність відповідних досліджень. Ось чому надважливим завданням є визначення, систематизація та опис поняттєво-термінологічного апарату сучасного медіазнавства.

Наукова проблематика сучасного медіазнавства давно назріла, вона частково врахована у структурі програм навчальних дисциплін, у тематиці бакалаврських і магістерських робіт, що їх виконують студенти під керівництвом викладачів кафедр журналістики та нових медіа, видавничої справи, бібліотекознавства та інформології, реклами та зв'язків з громадськістю, а також зовнішніх сумісників кафедр. Порівняймо, наприклад, перелік навчальних дисциплін медіазнавчого спрямування в Інституті журналістики Київського університету імені Бориса Грінченка: основні — «Українська мова в медіа та практична стилістика», «Технологія створення медіатексту», «Медіакультура», «Медіаосвіта», «Медіаполітика», «Медіаправо», «Світові медіасистеми», «Медіапсихологія», «Соціологія медіа», «Медіаменеджмент та медіамаркетинг», «Кросмедійна журналістика», «Медіаекономіка», «Медіапланування», «Семіотика медіатексту», «Медіакомунікативні технології», «Медіаконсалтинг», «Медіакомунікації», «Медіаполітика та інформаційна безпека», «Медіаправо та захист інтелектуальної власності», «Глобальні та локальні медіа», «Основи виробництва медіапродукту»; за вибором — «Методика роботи журналіста в ділових медіа», «Сучасний медіатекст», «Мультимедійні проекти», «Практикум “Мультимедійні проекти”», «Менеджмент виробництва медіаконтенту», «Менеджмент соціальних медіа», «Медіапланування та медіапрогнозування», «Створення та просування власного медіапроєкту», «Комунікації в соціальних медіа та мережах», «Медіарилейшинг», «Соціологія та психологія медіакомунікацій», «Медіаграмотність», «Монетизація медіа» та ін.

У запропонованій дослідницькій темі є можливість уперше фундаментально розгорнути проблему розбудови *медіазнавства як самостійної науки або комплексу наукових дисциплін* та заявити про формування нової

для української наукової спільноти дослідницької галузі, що поєднує в собі міжгалузеву синергію знання про медіа, практику їх застосування в багатьох сферах людської діяльності та впровадження в освітній процес. Ось чому видається актуальним насамперед аналіз наукових праць, які підпадають під категорію медіазнавчих, вивчення дослідницького об'єкта галузі, що допоможе структурувати її за розділами, підрозділами, складниками, напрямками тощо, а отже, розробити на цій основі типологію медіазнавчих дисциплін.

Водночас важливо зробити суцільну вибірку ключових медійних термінів та дефініцій їхніх понять. На цій основі сформувати базу даних дефініцій основних понять медіазнавства у форматі інформаційно-пошукового навчально-довідкового електронного ресурсу, який задовольнить користувацькі потреби студентів і викладачів у прагненні опанувати не лише фахову термінологію дисциплін медіазнавчого циклу, але й наукові знання про цю галузь.

Окрім наукового, об'єкт дослідження передбачає вивчення специфіки імплементації медіазнавчих студій в освітній дискурс закордонних та українських ЗВО, а отже, проблемний аналіз такого досвіду. У цьому напрямі видається актуальним, зокрема, зіставний контент-аналіз сайтів закордонних вишів, який у першому наближенні може зорієнтувати на ті дисципліни медіазнавчого циклу, яких бракує в Україні. Такий аналіз допоможе також забезпечити наукове підґрунтя і практичну спрямованість навчальних програм, що підвищить конкурентоспроможність обраного для експериментального аналізу ЗВО на міжнародній арені, наблизити тематику навчальних дисциплін та освітніх програм до світових практик викладання медіанауки.

Необхідність формування теоретико-методологічних засад сучасного медіазнавства в науковому дискурсі та відсутність ґрунтовного аналізу впровадження проблематики медіадосліджень в освітній процес в українських ЗВО вмотивовує професорсько-викладацький склад Інституту журналістики обрати на 2019–2024 рр. **об'єктом наукового дослідження** саме медіазнавство як науку та навчальну дисципліну, а **предметом** — теоретико-методологічні засади, метамову сучасного медіазнавства та практику їх упровадження в освітній процес українських і закордонних ЗВО.

Мета дослідження передбачає моделювання медіазнавчого дискурсу та розкриття його реалізації в освітньому процесі саме Інституту

журналістики Київського університету імені Бориса Грінченка.

Серед **першочергових завдань** такі: 1) проаналізувати основні напрями наукових пошуків у медіадослідженнях; 2) розробити теоретико-методологічні засади українського медіазнавства, окреслити практичні сфери його застосування; 3) описати метамову медіанауки, систематизувати її термінологічно-поняттєвий апарат, на цій основі створити базу даних дефініцій основних понять медіазнавства; 4) розкрити специфіку впровадження медіазнавчих студій в освітній процес українських ЗВО та зарубіжжя.

На теоретико-методологічному рівні передбачено: обґрунтування різних підходів та концепцій до визначення медіазнавства як нової галузі знання й окреслення основних сфер його науково-практичної реалізації; розроблення типології медіазнавчих дисциплін; опрацювання ключових термінів і понять медіанауки, виявлення особливостей їх семантизації та функціонування в українській мові; створення концепції бази даних дефініцій основних понять медіазнавства з можливістю інформаційного пошуку; формування медіакомпетентності як обізнаності в теорії медіазнавства, уміння свідомо орієнтуватися в медіапросторі та використовувати сучасні медіатехнології.

На рівні практичного впровадження передбачено розроблення та використання в освітньому процесі Інституту журналістики Київського університету імені Бориса Грінченка програм нових навчальних дисциплін, міжнародної освітньої програми подвійних дипломів за спеціальністю «Медіазнавство» (пошук партнерів у цьому напрямі), сертифікатних програм медіазнавчого циклу (на базі *Медіашколи Університету Грінченка* — сертифікатної програми «Медіакомпетентність» для вчителів і психологів закладів загальної середньої освіти міста Києва, сертифікатної програми «Сучасні інтегровані комунікації» для різних цільових аудиторій — викладачів, педагогів, учителів, держслужбовців, представників малого й середнього бізнесу, українських та іноземних студентів), електронних навчальних ресурсів (бази даних дефініцій основних медіазнавчих понять із можливістю інформаційного пошуку та електронних навчальних курсів), спеціалізованих курсів для викладачів, які прагнуть підвищити свій кваліфікаційний рівень медіазнавця (створення *Центру медіаосвіти*); створення платформ для постійної взаємодії наукової спільноти та фахівців-практиків медійної галузі, зокрема організація та проведення міжнародних

науково-практичних конференцій, науково-практичних семінарів для науковців і викладачів, всеукраїнських науково-практичних студентських конференцій, онлайн-конференцій і форумів із медіакомпетентності та ін. заходів; надання практичних рекомендацій щодо впровадження сучасних медіатехнологій у виробничу практику та грамотного використання медійної термінології.

Результати дослідження передбачають узагальнення й друк у традиційному форматі наукових статей, колективної монографії, довідкових (словників-мінімумів до навчальних дисциплін) та навчально-методичних матеріалів; розроблення й представлення у форматі електронного навчального ресурсу лексичного мінімуму медіазнавства; висвітлення дослідницького доробку в мережевих публікаціях, телепередачах, рекламних роликах, виступах на радіо тощо; апробування наукових ідей та освітніх практик на міжнародних

і всеукраїнських конференціях, форумах, з'їздах, круглих столах, науково-практичних семінарах. Результати дослідження можуть стати основою для формування теоретико-методологічних засад української наукової школи медіазнавства, формулювання нових теоретичних положень сучасної науки про медіа, розроблення нових методик і медіатехнологій у цій галузі; подальшої розбудови традиційної школи журналістики й журналістикознавства та школи медіології в Україні; упровадження освітніх медіапрактик у професійну підготовку студентів та в систему післядипломної освіти за різними медіазнавчими напрямками; викладання дисциплін медіазнавчого циклу та укладання серії словників тих галузей науки й наукових дисциплін, які формують сучасне медіазнавство, тощо.

*Подано до редакції: 01.06.2020 р.
Прийнято до друку: 20.06.2020 р.*